

Таке дослідження повинно включати процедури, що забезпечують аудитору отримати розуміння змісту складу фінансових звітів, їх призначення, якісні характеристики, а також сегменти, які є чутливими до викривлень внаслідок застосування професійного судження.

Таким чином, результати проведеного дослідження дозволили визначити наступні напрямки виконання процедур вивчення та аналізу застосовуваних концептуальних основ фінансових звітів в процесі аудиту:

- 1) дослідити застосовувану концептуальну основу з метою визначення її якісних характеристик (концептуальна основа достовірного подання, або концептуальна основа дотримання вимог);
- 2) визначити цільову направленість фінансових звітів, що визначається концептуальною основою (концептуальна основа загального призначення, або концептуальна основа спеціального призначення);
- 3) проаналізувати зміст нормативної бази, що встановлює принципи формування фінансових звітів та описує порядок їх застосування, з метою: встановлення базових (пріоритетних) норм та виявлення протиріч між базовими та вторинними нормами;
- 4) виявити положення, що передбачають застосування професійного судження, як інваріантної компоненти в процесі складання фінансових звітів.

Джерела та література:

1. Качество аудита: точка зрения IAASB. Январь 2011 г. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.kz-adviser.kz/download/audit_quality.pdf
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2010 року : ч. 1 / пер. з англ.: О. Л. Ольховікова, О. В. Селезньов, О. О. Зеніна, О. В. Гик, С. Г. Бендер. – К. : Міжнар. федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України, 2010. – 842 с.
3. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні : аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
4. Андриссен Д. Невесомое богатство. Определите стоимость вашей компании в экономике нематериальных активов / Д. Андриссен, П. Тиссен; [пер. с англ.]. – М. : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. – 304 с.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
6. Чалый И. Как доят священных коров бухучета / И. Чалый // Бухгалтер. – 2004. – № 5. – С. 45-50.

Склярук І.П.

УДК 658.155.2

ДИВІДЕНДИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИПЛАТИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Постановка проблеми. Процес ефективного розподілу прибутку підприємства цікавить як його власника, так і учасників господарської діяльності (акціонерів). Як правило, власник самостійно вибирає пропорцію прибутку, яка підлягає його власному споживанню та реінвестуванню у подальший розвиток виробничого процесу. Учасники господарської діяльності мають право на участь у розподілі прибутку товариств та отриманні його частини пропорційно своїм часткам.

Процеси глобалізації, вихід на міжнародні ринки, зростання конкуренції між суб'єктами господарювання, удосконалення нормативно-правової бази України вимагають вибору оптимальної дивідендної політики, дотримання норм законодавства в частині нарахування дивідендів, порядку їх виплати та оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних питань та практичних розробок дивідендної політики, особливостей нарахування дивідендів та їх оподаткування займаються як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, зокрема: С. Бріггем, Ф. Бугинець, А. Даниленко, М. Міллер, Ф. Модільяні, О. Коблянська, Н. Орлова, Н. Харченко, В. Баліцька та інші. Разом з тим, прийняття Податкового кодексу України та внесення до нього змін вимагають подальших теоретичних досліджень та практичних напрацювань щодо особливостей виплати та оподаткування дивідендів.

Метою статті є вивчення особливостей формування дивідендної політики підприємств з корпоративними правами, порядку нарахування та оподаткування дивідендів, їх відображення в обліку.

Виклад основного матеріалу. В нормативно-правових актах наведено різні визначення поняття «дивіденди». Так, у Податковому кодексі України дивіденди визначено як платіж, що здійснюється юридичною особою - емітентом корпоративних прав чи інвестиційних сертифікатів на користь власника таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [1].

У бухгалтерському обліку відповідно до п. 4 П(С)БО 15 «Дохід», дивіденди трактуються як частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [3].

Процес реалізації нарахування та сплати дивідендів здійснюється на основі затвердженої на підприємстві дивідендної політики, яка являє собою цілі та завдання, які ставить перед собою керівництво підприємства щодо виплати дивідендів, а також сукупність методів і засобів їх досягнення.

Основними завданнями, які вирішуються в процесі реалізації ефективної дивідендної політики є:

- максимізація добробуту учасників товариства;
- достатнє фінансування господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Ефективна дивідендна політика досягається шляхом її оптимізації: співвідношенням частини прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів та частини прибутку, що спрямовується на реінвестування з метою максимізації доходів власників. Чим більше прибутку виплачується у вигляді дивідендів, тим менше його залишається на реінвестування. Якщо ж приймається рішення про тезаврацію прибутку, то збільшується величина власного капіталу, тобто змінюється загальна структура капіталу товариства, що за певних обставин впливає на його вартість.

Механізм та порядок розподілу прибутку певним чином залежить від організаційно-правової форми суб'єктів господарювання. Підставою для виплати дивідендів та визначення їх розміру публічними або приватними акціонерними товариствами є рішення загальних зборів акціонерів; виплата може здійснюватись виключно у грошовій формі. Виплата дивідендів за простими акціями здійснюється з чистого прибутку та/або нерозподіленого прибутку у строк, що не перевищує шість місяців після закінчення звітного року [2].

Порядок розподілу прибутку господарських товариств (у формі з обмеженою та додатковою відповідальністю) обов'язково зазначається в установчих документах. Рішення про періодичність виплати дивідендів належить до компетенції вищих органів управління товариств - загальних зборів учасників.

Кожен суб'єкт господарювання здійснює індивідуальний підхід до встановлення дивідендної політики, виходячи із об'єктивних та суб'єктивних чинників (рис. 1).

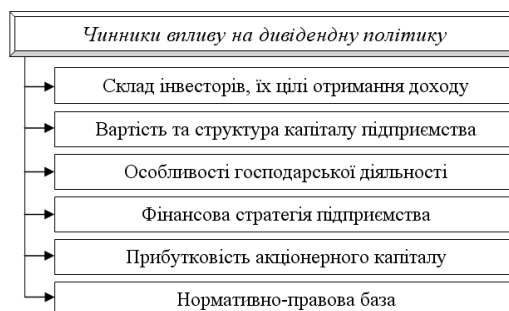

Рис. 1. Чинники впливу на дивідендну політику.

Зарубіжні вчені, зокрема Є. Брігхем, фактори впливу на дивідендну політику товариств об'єднує у групи [5, с.550]:

- 1) існуючі обмеження щодо дивідендних виплат (законодавчі, податкові, брак готівки у фірми тощо);
- 2) інвестиційні можливості фірми;
- 3) доступність і вартість альтернативних джерел капіталу;
- 4) вплив дивідендної політики на необхідну норму прибутку на просту акцію.

Як свідчить практика, при виплаті дивідендів вітчизняними товариствами виникає ряд додаткових проблем. Так, виплата дивідендів залежить не лише від встановленої дивідендної політики, а й від бажання власників виплачувати дивіденди. Більшість з них ухиляється виплачувати дивіденди, аргументуючи це реінвестуванням всього прибутку у подальший розвиток підприємства.

Ще однією проблемою є те, що в Україні, на відміну від зарубіжної практики, дивідендна політика встановлюється акціонерами. В результаті цього виникають дві паралелі, що не пересікаються - інтереси акціонерів та інтереси фінансових менеджерів, втрачається взаємодія так званих інсайдерів та аутсайдерів підприємства. В більшості випадків, інсайдери (фінансові менеджери) віддають перевагу спрямуванню нерозподіленого прибутку на розвиток господарської діяльності, а не виплаті дивідендів. Виходом з цієї ситуації є налагодження так званих агентських відносин - взаємодії та узгодження інтересів інсайдерів та аутсайдерів підприємства на підставі теорії агентських відносин:

- запровадження легального механізму захисту інтересів акціонерів (чим вищий рівень захисту прав акціонерів, тим більші дивіденди вони отримуватимуть);
- за відсутності легального механізму захисту прав акціонерів підприємство за рахунок дивідендних виплат формує у акціонерів позитивний імідж з метою спрощення подальшого власного фінансування [9, с.232].

Інформація про розрахунки із засновниками та учасниками товариств підлягає обов'язковому відображенню в обліку. Для узагальнення інформації про розрахунки, які пов'язані з розподілом власного капіталу, у бухгалтерському обліку призначено рахунок 67 «Розрахунки з учасниками». Дивіденди, нараховані власникам простих і привілейованих акцій обліковують на субрахунок 671 «Розрахунки за нарахованими дивідендами». По дебету рахунку 671 відображають збільшення заборгованості товариства перед засновниками та учасниками товариства, а по дебету - зменшення (погашення) заборгованості. При нарахуванні дивідендів та відображенні їх в обліку необхідно враховувати особливості їх оподаткування. Так дивіденди фізичним особам оподатковуються податком з доходів фізичних осіб згідно з п. 167.2 Податкового кодексу України. Операції з нарахування та виплати дивідендів фізичним особам відображено у табл. 1.

Таблиця 1. Відображення нарахування і виплати дивідендів фізичним особам.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
Для фізичних осіб				
1	Нараховано суму дивідендів	443	671	1000
2	Нараховано податок з доходів фізичних осіб у вигляді дивідендів за ставкою 15% (з 06.08.2011р.)	671	641.ПДФО	150
3	Виплачено дивіденди з поточного рахунку в банку	671	311	850
4	Перераховано суму податку з доходів фізичних осіб до державного бюджету	641. ПДФО	311	150

Кожне підприємство, незалежно від обраної системи оподаткування (загальна чи спрощена), відповідно до пп. 153.3.2 ПКУ зобов'язане до/або одночасно із виплатою дивідендів юридичним особам сплатити до держбюджету авансовий внесок з податку на прибуток в розмірі 21% (береться та ставка податку, яка діє на момент виплати дивідендів, навіть якщо дивіденди виплачуються за минулі періоди). Виняток становлять платники фіксованого сільськогосподарського податку. Авансовий внесок є невід'ємною частиною податку на прибуток. Операції з нарахування та виплати дивідендів юридичним особам відображено у табл. 2.

Таблиця 2. Відображення нарахування і виплати дивідендів юридичним особам.

№ з/п	Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
Для юридичних осіб				
1	Нараховано суму дивідендів	443	671	10000
2	Виплачено дивіденди з поточного рахунку в банку	671	311	10000
3	Перераховано до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток	641	311	2100

Податок нараховується на суму дивідендів, що фактично підлягає виплаті без зменшення суми дивідендів на суму податку [6, с. 85].

Проте, у пп.153.3.5 ПКУ, наведено перелік випадків, коли авансовий внесок сплачувати не потрібно:

- у випадку виплати дивідендів фізичним особам;
- у вигляді акцій, емітованих платником податку за умови, що така виплата жодним чином не змінює часток участі всіх власників (акціонерів) у статутному капіталі емітента;
- інститутами спільного інвестування;
- на користь власників корпоративних прав материнської компанії, що сплачуються в межах сум доходів такої компанії, отриманих у вигляді дивідендів від інших осіб;
- при виплаті платежів власникам сертифікатів фонду операцій з нерухомістю в результаті розподілу доходу операцій з нерухомістю;
- платником податку, прибуток якого звільнений від оподаткування в періоді, за який виплачуються дивіденди.

В податковій звітності розрахунок авансового внеску відображають в основній частині декларації з податку на прибуток підприємства у рядку 20 наростаючим підсумком та у додатку АВ «Розрахунок авансового внеску з податку на прибуток на суму виплачених дивідендів» за результатами звітного періоду, в якому було виплачено дивіденди.

Висновки. Особливості нарахування та виплати дивідендів залежать, перш за все, від організаційно-правової форми суб'єктів господарювання. З метою задоволення інтересів як власників, так і акціонерів, розробка дивідендної політики має ґрунтуватись на двох протилежних мотиваціях: прагненні акціонерів отримувати високі дивіденди та необхідності капіталізації частини прибутку для подальшого розвитку підприємства. Існують певні відмінності щодо оподаткування дивідендів при їх виплаті фізичним і юридичним особам, на що потрібно звертати увагу при сплаті податків до державного бюджету (ПДФО і податку на прибуток) та заповненні декларацій.

Джерела та літератури:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.ligazakon.ua/](http://www.ligazakon.ua/).
2. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI (зі змінами та доповненнями) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.ligazakon.ua/](http://www.ligazakon.ua/).
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» від 29.11.1999 р. № 290 (зі змінами та доповненнями) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// www.ligazakon.ua/](http://www.ligazakon.ua/).
4. Баліцька В. В. Капітал підприємства України: тенденції, пріоритети : монографія / В. В. Каліцька. – К. : Ін-т екон. та прогноз., 2007.
5. Брігхем С. Основи фінансового менеджменту / С. Брігхем; [пер. з англ.]. – К. : Молодь, 1997.
6. Налог на прибыль по-новому // Дебет-Кредит. – 2012. – № 2-3.
7. Орлова Н. С. Механізми державного регулювання корпоративних відносин в Україні : монографія / Н. С. Орлова. – Донецьк : ВІК, 2009. – 210 с.
8. Харченко Н. В. Дивідендна політика акціонерних товариств : монографія / Н. В. Харченко. – Полтава : РВВ Полтавської держ. аграрної академії, 2009. – 224 с.
9. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : монографія / за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – К. : Фенікс, 2008. – Т. 3 : Фінанси підприємств: тенденції, стан і проблеми управління.